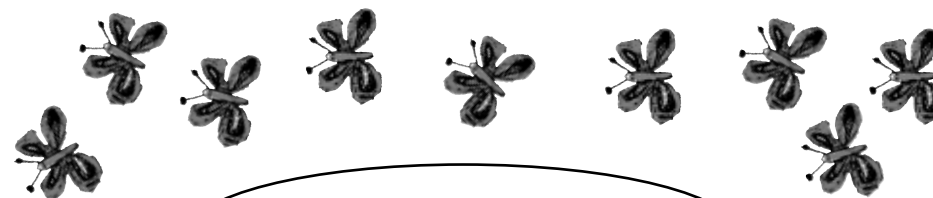

Zelení mužíčci

Staříček se narodil v Hážovských dílech v roce 1874. Zemřel v Hážovicích v roce 1958. Když byl ještě malý, chodíval do školy velký kus cesty z Dílů do Vigantic. Když se jednou vracel ze školy domů, procházel se kolem potoka, kterému se říkalo Studený. Najednou kouká a na břehu sedí nějaký pán, kterého jakživa neviděl. A tento pán si na stromy při břehu potůčku jen tak věší barevné mašličky. Chvilí se jen tak dívá, jenže dětská zvědavost mu dodá odvahy, a tak polohlasně vykřikne: "Co to děláte strýčku?". Na odpověď nečeká dlouho, strejda zpozorní a odpoví: "Ale, chtěl bych si chytit nějakou rybičku." A najednou se tento pán shýbl pod kořeny stromů a proměnil se v modré maso. Staříček chvíli jen tak stál v poblouznění a pak hybaj nohy na ramena a pelášil rychle domů. Doma všem svou příhodu vyprávěl, tak se všichni shodli na tom, že onen mužíček nebyl jen tak obyčejný strejda, nýbrž to byl vodník. Někdo může namítnout, že to byl jeden z bezdomovců, kteří topili pocestné a pak je okrádali. Ale... kdo ví?

Staříček nikdy na svou příhodu z dětství nezapomněl, a to ještě netušil, že to nebylo naposled. Když se přišel do Hážovic, dostal do vínku na starost stavení a s ním také pole. Do gruntu si na pomoc ještě pořídil dva bílé koně. Jednou tak jel s povozem domů z Dolní Bečvy. Vydal se cestou přes řeku. Jenže v té době tam byla pouze dřevěná lávka. Hned pochopil, že tudy cesta nevede, a tak musel slézt z vozu a převést koně přes řeku. Uprostřed řeky se ale náhle koně začaly vzpínat a nechtěly ujít už ani krok kupředu. Staříček si zpočátku jejich chování nedokázal vysvětlit, ale to jen do té doby, než jeho oči vzhledly směrem k druhému břehu. No a tam si jen tak sedí malý zelený mužíček. Kdysi nedaleko odtud stával mlýn a v něm zřejmě mužíček přebýval. Jenže tenkrát si také mlynář znepřátelil vodníky a ti mu za to zastavili vodní kolo, které pohánělo mlynářské kameny. Mlynář nemohl mlít obilí a za krátký čas přišel na mizinu. A za chvíli jen tak z ničeho nic, začal tam ten mužíček poskakovat a křičet. "Pošcim ťa, pošcim ťa (počůráám tě)!" Jakmile to staříček uslyšel, vzal z vozu bič a šlehnul jím vodníčka. Ten pak z nenadání zmizel a koně se mohly řekou brodit dál.

Tyto příběhy mohou potvrdit, že snad na Valašsku kdysi mohli žít vodníci. Jenže, kde jsou teď? Zmizeli? Ono totiž možná v té době bylo Valašsko takové čisté a opravdové, snad jako z pohádky, mělo své kouzlo. S přílivem potoka ale vše zešedlo a zmizeli všichni ti hastrmánci, čerchnani (čerti) a světlonoši.

Zuzana Vráblová

studentka 3. ročníku Gymnázia Rožnov pod Radhoštěm

Všechny pověsti mi už od útlého dětství vyprávěla moje babička Rozálie Indráková, rozená Fusková (1934). Dnes jí je 69 let a je na svůj věk docela čilá. Dokáže nesku-tečně vyprávět. Pamatuji si, že jsem se někdy jejich příběhů i bála, ale onen strach ve mně vzbuzoval touhu a chtíč slyšet ještě víc. A to je ta působivost, kterou hledám i dodnes ve všech filmech, knihách a historkách.

Dvě z pověstí ZELENÍ MUŽÍČCI a MLSNÝ HASTRMAN mi dodal student Gymnázia v Rožnově pod Radhoštěm - Jaromír Klimek. Tyto pověsti mu uvízly v paměti z vyprávění jeho babičky Drahomíry Lesčinské (1943) a ta je slyšela z vyprávění svého man-žela Josefa Vičana (1874-1958).

*Pověst o BOŽÍM TRESTU mi vyprávěla paní Ludmila Petřvalská (*1925)
"Jenže, kde jsou teď všechna ta strašidla? Zmizela? Ono totiž možná v té době bylo Valašsko takové čisté a opravdové, snad jako z pohádky, mělo své kouzlo. S přílivem potoka ale vše zešedlo a zmizeli všichni ti hastrmánci, čerchnani (čerti) a světlonoši. Nebo je to zkrátka tím, že jsme ztratili zájem o nich slyšet nebo číst? ..."*

Moudrá Sibyla

Věštění, tedy umění předpovídat budoucnost, fascinuje lidstvo už od samého úsvitu věků a stopy různorodých podob tohoto umění jsou patrné ve všech kulturách. Starobylé věštecké rituály nám nabízejí průhled do světa, který nám běžně bývá skryt. Moje babička mi vyprávěla o jedné zapomenuté knize a obzvláště o jejím obsahu. Sama ji nikdy nedržela v rukou, útržky příběhů zná od svého tatínka. Kdo že ta Sibyla byla? Byla to věštkyně. Její kniha znamenala pro vášnivé čtenáře šílenství. V útržcích babiččiny paměti zůstávají jen některé věštby.

"Lidstvo bude zludařené tak, že si bude závidět i oko v hlavě. Chlap nebude rozeznán od ženské. Ženy budou mít dvojí tvář, neboť budou příliš honosné pro svůj vzhled. Jejich hlava bude stejně vysoko jako hlava mužů. Budou nosit boty tak vysoké, že pod ně bude slunko svítit. A estli sa nespamatujem, tak nebudeme potrebovat války ani meče a dýky, protože začnú také pohromy, že voda nám smete i vlasy na hlavě, slunko bude pálit jak uhlíky v krku a větr bude fukať jak dech celého národa, a nejhůř, nejhůř bude, až se z Hutiska stane město."

Touto větou: "Nejhůř bude, až se z Hutiska stane město" babička skončila a právě nad touto větou jsem se pozastavila. Nehledě na ostatní věštby, které byly všeobecné, ně konkrétní, ta poslední se týkala místa, spíše tedy obce, které moc dobře znám, neboť jsem tam chodila na základní školu. A kde je ta kniha? Sama jsem byla zvědavá a babička mi na to odpověděla, že za války byly knihy konfiskovány, a tak si je lidé schovávali, a kde ona kniha skončila, sama neví, ale snad někde na Zákopčích, kde vyrůstala. Já sama bych si tuto knihu ráda prostudovala, láká mě tajemství a neznámo, ale možná to neznámo by pro mě nakonec znamenalo dozvědět se něco, co už vím, ale také něco, co někdo věděl už mnohem dřív.

Dvojí svatba

Jak tomu tak bývá, lidé se od jakživa milují a umírají. I bylo tomu tak, že se v jeden den v kostele oddávaly dva páry. Byly to dvě kamarádky, které se rozhodly vzít si své milované ve stejný den. Tak se taky stalo. Rok poté, jedna z těch dvou provdaných dívek, začala mít v manželství problémy. Muž ji chodil do hospody, peníze utrácel a na ni milého slova nepromluvil. I byla nešťastná, ale měli spolu děti, a tak s ním zůstala až do smrti. Nebyla sobecká a těšila se z radosti své kamarádky, neboť ona byla ve svazku spokojená. Lidé si všímali, jak jedna z dívek je stále krásnější a ta druhá má den ode dne vrásek víc.

Časem se tyto dvojí svatby opakovaly a vždycky se tyto dva snátky ocitly na stejné minci, ale každá z nich na jiné straně rub a líc. Jedno manželství kvetlo, na jiném rostlo trní. A tak je tomu i dodnes. Proto se říká, že se nemají oddávat dva páry sobě blízké spolu, ve stejný den. Říká se, že lidské zlo a nenávisť začíná být v rovnováze s láskou a lidskou dobrotou. Lidé přestávají věřit, a tak si zlo pevně udržuje své místo.

Mrtvý hlídač

Stalo se už někomu z vás, že jste na hřbitově k večeru viděli kočku? Mě ano a několikrát. Nikdy jsem se nad tím nijak nepozastavovala, pouze jsem si říkala, proč si čičinka vybrala pro svou procházku hřbitov. Říká se, že po smrti duše zemřelého hlídá místní hřbitov do té doby, než zemře další člověk. A tak právě kočka je prý oním hlídačem, který hlídá poslední místo odpočinku všech zemřelých. Babička mi k tomu řekla jednu příhodu, kterou slyšela od svého dědečka.

"Tož jednou večer jel děda s mojímu tatou z lesa. Povož byl zapřáhnutý za dva koně. Vezli dřevo, protože sa blížila zima, tak aby bylo čím topit. No a cesta domů vedla kolem hřbitova. Najednou si koně začali frkat pod nosem a nechceli jet dál. Tož děda zlez z voza a vidí, jak před vozem si to mašuruje bílá kočka. Tož už měl kerýsik ten rok a nosíval čagan. Tak si ho chytnul z druhej strany a napřáh sa. Enomže, kde nic tu nic. Po kočce ani vidu ani slechu. Tož je hned napadlo, že to byl asi Franta z Pozakopca, který v tu dobu umřel, a tak sa jim přišel ukázat, aby věděli, že jim tady hlídá jednou i ten jejich kusek hlíny."

Nerozluční švagři

Každý z nás si určitě položil otázku, zda existuje posmrtný život. A jaké to je na onom světě. Většina lidí se smrti bojí, znamená pro ně konec, ale má se jí člověk opravdu bát? Moje babička se posadila do křesla a začala vyprávět.

"Tož byli prý jednou dva švagři. No a měli sa rádi jako bratři. Jeden druhému si byli svým dětem za kmotry. Tož a jednou jeden z nich onemocněl. Dluho churavěl, tušil, že brzo přijde zubatá. Žádal svého švagra, aby sa za něho o všecko postaral, že za ním po smrti přijde a že mu poví, jaké to tam nahoře je. Tož sa stalo, že zemřel a hned první noc sa ten živý probudil a měl hroznú žízeň. Tož sa šel napít. Když otevřel dveře od kuchyně, byl oslepen velkou září. Zdálo se mu, že v tej cimře hoří. Lekl se a poodstoupil o kúsek dál. Pak si říkal, nebudu sa přecaj bát ve vlastním domě, a tak udělal krok dopředu. Světlo sa začalo stahovat a zjevil sa mu mrtvý švagr. Vypadal prý tak nějak mladšejc, čistějc, nebyla na něm znát chudoba, možná ta bílá záře kolem působila jako nějaký očistec. Přistupil k němu a pověděl mu, že si moc dobře pamatuje na to, co mu před smrtí slíbil a po odmlčení odpověděl, že mu může říct jen tato slova: "Na to ať není nikdo zvědavý, odpovědi se dostane každému, až jeho oheň se na svíčke v dým promění". Toto zjevení sa opakovalo po tři noci, protože sa říká, že duše zemřelého po tuto dobu eště bloudí po světě a loučí se se svým životem a lidmi, kteří s ním žili."

Boží trest

V Tylovicích směrem na Kluzov, je místo nazývané Na oharadě. Stojí tu velký kříž. Je na něm dodnes nápis:

KE CTI BOŽÍ
věnovali manželé Josef a Anna Macháčkovi
1871

A právě tady se kdysi stala jedna událost a dodnes se o tom traduje spousta pověr, pověstí a vyprávění.

"I byli dva hoši a jak tomu v mládí bývá, oba velice rozverní a hraví. Jejich lumpárny byly všelijaké. Jednou si tak hráli blízko tohoto velkého kříže a tak jeden z nich povídá tomu druhému: "Hej, estli vylezu nahoru na to křížisko, tak budu tak ctěn, jak je tam napsáno a ty mi budeš pravit pane Velebný a dáš ně eště k tomu tvoju čepicu na znamení mojej nebojácnosti." Tak tomu taky bylo. Chlapec ničeho nemeškal a už se drápal nahoru po kříži. Obličej měl samou silou rudý, ale nakonec vítězně kříž zdolal. Ještě stačil směrem ke kamarádovi zakřičet: "Sláva ke cti Boží, mě sláva, já jsem tvůj druhý bůh." Najednou, jako by ztuhl a pak byl něčím prudce shozen na zem. I honem se volalo pro doktora. Chlapec sice přežil, ale do smrti se na nohy nepostavil. Po pádu byly jeho nohy nehybné. Bylo to pro tak čilého chlapce velké utrpení. No a časem se začalo vykládat, že na něj byl uvržen Boží trest za to, jak zneuctil památný kříž a za to, jak se chvástal..."

Smrtka

Je pravdou, že za člověkem před smrtí přijde žena s kosou, jak to ostatně známe z mnoha pohádek? Je symbolem smrti? Stalo se tomu jednou, když chodívala maminka mé babičky na tancovačky.

"Tož bylo to kdysi v létě a moja mamka s kámoškou Věrou sa šly pobavit. Tancovalo sa o dušu, pěkných chlapů bylo dost, ale naráz sa jí Věra ztratila. Po chvílce přiletěla, že na jabloni u kostela sedí smrtka a že jí povídala, ať vyřídí vrchnímu v hospodě, ať si do půlnoci srovná všechny účty, že si pro něj přijde. Mamka ji pravila, že ji haraší, že sa kdesi tůlá a že si z ní někdo udělal srandu. Enemže zábava byla v plném prúde a na jednodnu hostinský přesně o půlnoci nesl podnos s pivy a z ničeho nic sa vyvrátil a bylo po něm. Tak sa o tom potom hodně mluvívalo a říkalo sa, že nemusí přijít smrt za člověkem, ale taky člověk za ní. Jiní se jabloni u kostela vyhýbali, jiní sa tam nebojácně chodili dívat."

Škrтка

"Kdysi dávno žila v jednej chalupě o samotě žena, kterej rodiče nechtěli dovolit, aby si vzala toho svojeho milého. Enemže sa stalo, že čekala malé. Jej milý jí ale utek kdesi na vojnu, říkalo sa, že za jinů. Nechtěla sama děcko vychovávat, a tak sa rozhodla, že dojde za kořenářku, ať jí dá léku, po kterém děcko pozbude. I stalo sa tak. Od tej doby ale neměla klidu. Každú noc sa jí zdávalo, že po ní někdo natahuje ruky, přiráží ju k posteli a škrť jí hrtan tak, že nemůže dýchať. Ráno stávala s otiskami prstů na rukách. Pravilo sa, že sa u ní v domě objevuje "Škrтка". Ta večer lehává na lidi s nečistým svědomím, na ty, kteří sa dopustili velkého hříchu. Skřípne hrtanisko až k udušení, člověk sa pohnout nemůže, otevřít oči těž nejde, cítí sa jakoby ho tlustý člověk tělem zavalil. Lidi sa tej robě vyhýbali, neboť sa báli, že přijde Škrтка aji k nim, poněvadž každý věděl, že ho občas též hryže svědomí. Tak sa stalo, že žena zůstala v chatrči se svým hříchem až do smrti a každú noc jí bylo připomínáno, že sa dopustila velkého hříchu. Dodnes prý každý z nás může pocítit na svém chřtáně něčí ruce. Je to známka o nečistém svědomí. Enemže dnes to není ona Škrтка, zapomnělo sa na ňu a nyní lidé tomu praví křeč."

Zadůmčata

V mé blízkosti se nachází obec Hutisko-Solanec. Je tu spousta krásných míst, kterými se místní občané mohou chlubit. Krásné jsou tu také lesy. Jednou jsem se rozhodla, že se projdu a nasbírám nějaké houby, kterých na Valašsku nikdy nebyl nedostatek. Vyšla jsem cestičkou, která odbočovala z hlavní silnice, a vedla směrem na Karlovice. Bylo to pěkně do kopce. Když se mi zdárně podařilo vyjít nahoru, stál přede mnou velký kříž, asi 1,5 m vysoký. A tak jsem se o jeho původ začala zajímat. Samozřejmě jsem zdroj svého poznání hledala u babičky a ta mě nezklamala.

"Kdysi dávno lidi nebyli tak rozežraní, muselo sa šetřit a tvrdě pracovat. No a stávalo sa, že sa v jednom gruntě narodilo aj dvanáct dětí, šak já taky patřím mezi ně. Jenže nás mamka s tatu uživila, ale ti co to udělat nemohli, vzali děcko a odnesli ho na luku. Ta luka byla posvěcená, a tak sa říkalo, že to su boží děti, které, aniž by se dopustily hříchu, půjdu do božího království. No a tak tomu bylo kdysi i na Hutisku. Na důkaz toho, že zde byla malá novorozeňata odkládána, sa zde postavil velký kříž. Dodnes prý může člověk o půlnoci slyšet nářek hladem umírajících dětí - zadůmčat."

Mlsný Hastrman

V Hážovicích měli jedni lidé takový malinký sklípek venku za domem. Byla to taková malá spižirna. No a tam se ukládalo jídlo do kameňáků, což byly kamenné hrnce. Jejich sklípek byl znám zejména proto, protože se zde ukládala smetana, která byla tak dobrá, že ji znal kdekdo kolem. Jednou si však všimli, že se jim tato pochoutka začíná ztrácet. Když jí den co den ubývalo víc a víc, hospodář se o onom zlodějčkově svěřil svým pěti sousedům. Všichni se tedy dohodli, že si na toho chmatáčka pěkně počíhají, a tak se ukryli uvnitř sklípku. Dlouho se nic nedělo, až tak kolem dvou hodin ráno se otevřela dvířka a dovnitř vešel podivný mužiček. Ničeho nemeškal a vrhl se na svůj mls. V tu ránu k němu přiskočili oni sousedé a začali ho bít provazy. Po chvíli začal mužiček sténat, prosit a naříkat: "Nebijte mňa, málo čebal, málo čebal (málo pil)!" Sousedům ho zabylo líto, a tak s mučením přestali. Inu řekli si, že si jej musí ale lépe prohlédnout, a tak neváhali a zašli si pro petrolejovou lampu. Když světlo prozářilo každý koutek místnosti, s úžasem přítomní zjistili, že je mužiček celý zelený a z kabátku mu kape voda. Ihned je napadlo, že je to vodník a hned měli pro strach uděláno. Bez dalšího zaváhání jej pustili. V následujících dnech si ale hastrmánek pro smetánku víckrát nepřišel. Přesně za rok se stala tragédie. Hospodářova malá tříletá holčička se utopila v kaluži na dvoře. Nad tím přece zůstával rozum stát. Všem lidem to bylo hodně podivné. Po čase se začalo říkat, že se hospodář vodník pomstil za nehezké zacházení. A proto, nebudme lakomí a až k nám třeba taky jednou přijde malý zelený mužiček, nechejme ho, ať se nám pěkně nabumbá (napije).

Ze vzpomínek babičky

Já sem neměla pěkné dětství. Každý teď praví, jak to muselo být pohádkové bydlet v chalupce, ale bylo to hrozné. Každý týdeň sa drhla podlaha a pak ti tam nekdo vlezl s botiskama od kravinců a mohls drhnout zas. Ale ráda vzpomínám na večery ze stařenku. Lampama sme nesvítily, protože sme šetřili petrolej. To sme dycky seděli na takej lávce u rozehrátej pece. Ta lavka neměla záda, opření sme byli o ty kachle. Jo, ještě abych nezapomněla - stařenka byla dcera od starosty z Velké Lhoty. No a já na ňu: „Stařenko, povídejte mně něco.“ Pravila sem tak, jak ty mně včil. „A co, děvča, dyť já nic nevím.“ No a potom začala vykládat třeba jak sa jako mladí scházali a dělali po vsi kravál. A naráz přiletěli... (zamyslela se), ohnivci jim myslím říkali a začali na ně chcat (začala se smát). No a pak viděli jak létajů po obloze s takýma ohnivýma řetazama a na tych řetazoch majů přikované čerty. Tak když mě vyprávěla takové příběhy, to sa mně líbilo. No a nekdy sem taky já četla stařence. Z čítanky co sem měla do školy.

Josef Petr

student 3. ročníku SPŠE Rožnov pod Radhoštěm

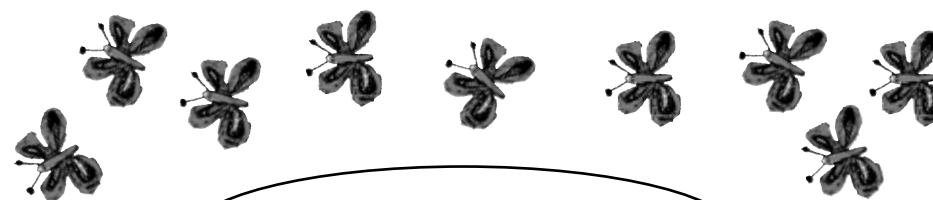
Tuhle příhodu mi vyprávěl na seně otec, když jsme nemohli nastartovat traktor a čekali jsme až zchladne žhavicí cívka. I když je to určitě povídka smyšlená, přijde mi vtipná. Dokonce byla tak napínavá, že jsem nestihl vyrušovat.

Vyprávěny z Frenštátska

To raz někde na Konvičkovících se pravilo, že tam měli starého dědka tací mladí lidé, no a ti dycky měli největší radost z toho, jak starému donesli důchod. Jinač se o něho moc nestarali a šlo jim hlavně o ty peníze. No a raz, měl tež přijít důchod. No a tož dopoledne dědek kdesi lez, tam zhučel ze žebříka, a vyvrátil se jim. No a odpoledne měl přijít pošťák. Tož rokovali o tym, že pošťákovi řeknu, že dědek spí a důchod si vemou. Dědka možu zakopat pod stromem, stejnake kromě nich nikoho nemá, tak ho nikdo shánět nebude a důchod můžou brát než se změní pošťák. Tož ta manželka od toho chytrolína byla zpočátku proti, ale tož nakonec ju chlap přemluvil, a jak odpoledne přišel pošťák, tak mu řikala, že děda je se starým ve městě u doktora na prohlídce a že se eště nevrátili. Tož ten jí to teda bez řečí vydal, bo věděl, jak to u nich je, že prachy du stejnake mladým a odešel. No a chlap říkal robě, že je to tak dobré a že ted' možu pošťáka tahat za nos, a že než se na to přijde tak jim dědkův důchod zaplatí vilu někde v pražákově. No a příští měsíc zasej přišel pošťák, chlap ho potkal, tak mu praví, že dědkovi se udělalo nějak nevolno po obědě, a že leží. No a v t chvíli, že za sebou uslyšel dědka, tož se s hrůzu otočil a včil tam dědek stojí a říká, že už je mu lepší a že děkuje. No a tož stál tam s otevřenu hubu, dědek mu odešel a zmizel aji s důchodem. Tož hledali ho, a marně, tož se temu později jenom smáli, příští měsíc to samé. Pošťákovi řekli, že děda je v zahradě na jabkách, ale dědek se hned vynořil zpoza kolně a že pošťáka viděl a že je rád, že přišel. A jen co pošťák odešel, dědka zas nikde aji s důchodem. Tož chlapa už to dopálilo, tak šel se podívat pod ten strom, co v lese toho dědka zakopal. No a včil přišel k temu stromu a tam pytel, co ho v nim zakopal, visel na větvi. Tož to utíkal s hrůzu oznámit staré a tak to nakonec museli nahlásit, že bo důchod sa jim strácal, no a prý z toho měli dobré opletačky.

A ty tomu věříš? zeptal jsem se otce. Tož synku, peníze to je mamon. A věř, že je spousta lidí, co by pro pár tisícovek z důchoda aji dědka pod strom hodilo. Však ty dva ten starý dobře vytrestal, tak to má být.

Karel Zavičák

student 2. ročníku SPŠE Rožnov pod Radhoštěm

Ze vzpomínek babičky Boženy Zavičákové (nar. 1925) na dětství u stařenky na Bystřičce.

